

Одночасно з цим, Україні потрібно проводити стратегію імпортозаміщення по товарних групах VI квадранту, а саме: 01, 03, 05, 40, 42, 46, 47, 51, 53, 58, 60, 65, 67, 75, 80, 82, 87, 89, 90. По товарних групах, де Україна має значний від'ємний індекс виявлених порівняльних переваг, необхідно проводити політику щодо стимулювання імпорту, а саме: 06, 09, 13, 37, 45, 50, 52, 54, 66, 71, 91, 92, 95, 96.

Запропонована матриця дозволяє з теоретичної площини перевести поняття стратегій гео економічного розвитку у практичну сферу й щорічно відстежувати тенденції у їх змінах, розробляти інструменти подолання бар'єрів та впливу на зовнішні ринки, а також методи регулювання щодо формування попиту на внутрішньому ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень.

1. У разі дисбалансу порівняльних та виявлених порівняльних переваг за певними товарними групами, країна має на мету більш чітко визначити свої стратегічні орієнтири, які обумовлені участю в інтеграційних процесах різних рівнів або відмовою від них.

2. Наведений матричний підхід, запропонований автором, яскраво свідчить, що гео економічний статус будь-якої країни визначається характером господарчої діяльності й спроможністю національних галузей виробляти продукцію, яка має певні виявлені порівняльні переваги. Матриця стратегій гео економічного розвитку є практичним інструментом щодо визначення перспектив галузевої структури господарства країн та інтеграційних угруповань.

Список використаних джерел:

1. Worrall D. Revealed Comparative Advantage and Intra-Industry Trade. At the Crossroads of The European Union and The Commonwealth of Independent States. – LAP Lambert Academic Publishing, 2012. 380 p.
2. Мазаракі А.А., Мельник Т.М. Регуляторна політика у сфері зовнішньої торгівлі: монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. – 470 с.
3. Емпіричне дослідження порівняльної переваги України у сучасній міжнародній торгівлі з країнами Європи // Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Економіка. – 2003. – №15. – С. 40-49.
4. Лист Ф. Национальная система политической экономии [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.economics.kiev.ua/index.php?id=613&iew=article>
5. Balassa, B. Trade liberalization and “revealed” comparative advantage, The Manchester School of Economic and Social Studies 33, 1965, PP. 99–123.
6. Laursen K. Revealed comparative advantage and the alternatives as measures of international specialization [Електронний ресурс]. DRUID Working Paper, 1998, No. 98-30, Danish Research Unit for Industrial Dynamics (DRUID). – Режим доступу: <http://www3.druid.dk/wp/19980030.pdf>
7. International Trade Centre. Офіційний сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.trademap.org>

Ключові слова: гео економічний розвиток, стратегії, інтеграційні угруповання, країна, товарні групи, конкурентоспроможність, матричний метод

Ключевые слова: геоэкономическое развитие, стратегии, интеграционные группировки, страна, товарные группы, конкурентоспособность, матричный метод

Keywords: geo-economic development, strategies, integration alignments, country, product groups, competitiveness, matrix method

УДК 347.77

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЮ ВЛАСНІСТЮ

Цибульська Л. О., к.е.н, доцент, зав. кафедрою загально економічних дисциплін Севастопольського економіко-технологічного факультету Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського

Цибульська Л. О. Економіко - правові проблеми управління інтелектуальною власністю.

У статті розглянуті проблеми, що виникають при управлінні інтелектуальною власністю на державному рівні такі як: проблема створення «інвестиційного клімату» для створення та використання інтелектуальної власності; проблема збереження високого рівня науково - технічного потенціалу пригосподарського створювати об'єкти прав інтелектуальної власності; проблема маркетингових досліджень, які сприяють вибору галузей для створення інтелектуальної власності; проблема трансферу технологій; проблема вибору пріоритетних галузей і технологій в яких найбільш створюється інтелектуальна власність; проблема впровадження інтелектуальної власності в господарський оборот; проблема залучення фінансів для розробок

об'єктів інтелектуальної власності та запропоновано шляхи їх вирішення. В сучасних умовах вже назріла необхідність зміни структури управління інтелектуальною власністю, яка існує вже багато років. Щоб підняти її ефективність недостатньо тільки Державної служби інтелектуальної власності і вже назріла необхідний у створенні нової служби або підрозділу при існуючій Державній службі, які будуть відповідати сучасним вимогам, допомагати вирішувати перераховані вище проблеми і дозволить об'єднати державні та комерційні служби у сфері інтелектуальної власності. В обов'язки новоствореної служби входить управління всім циклом: мотивація - створення - впровадження - отримання прав - оцінки - введення у господарський оборот - комерціалізація інтелектуальної власності - отримання прибутку. Крім зазначених існує ще безліч проблем, які треба також поступово вирішувати, але іншого шляху крім інноваційного розвитку у країні немає, тому без ефективного управління інтелектуальною власністю неможливий рух уперед.

Цыбульская Л. А. Экономико – правовые проблемы управления интеллектуальной собственностью.

В статье рассмотрены проблемы, возникающие при управлении интеллектуальной собственностью на государственном уровне такие как: проблема создания «инвестиционного климата» для создания и использования интеллектуальной собственности; проблема сохранения высокого уровня научно - технического потенциала согласного создавать объекты прав интеллектуальной собственности; проблема маркетинговых исследований, которые способствуют выбору отраслей для создания интеллектуальной собственности; проблема трансфера технологий; проблема выбора приоритетных отраслей и технологий, в которых наиболее создаётся интеллектуальная собственность; проблема внедрения интеллектуальной собственности в хозяйственный оборот; проблема привлечения финансов для разработок объектов интеллектуальной собственности и предложены пути их решения. В современных условиях уже назрела необходимость изменения структуры управления интеллектуальной собственностью, которая существует уже много лет. Чтобы поднять ее эффективность недостаточно только Государственной службы интеллектуальной собственности и уже назрела необходимость в создании новой службы или подразделения при существующей Государственной службе, которые будут соответствовать современным требованиям, помогать решать вышеперечисленные проблемы и позволит объединить государственные и коммерческие службы в сфере интеллектуальной собственности. В обязанности созданной службы будет входить управление всем циклом: мотивация - создание - внедрение - получение прав - оценки - введение в хозяйственный оборот - коммерциализация интеллектуальной собственности - получение прибыли. Кроме указанных существует еще множество проблем, которые надо также постепенно решать, но другого пути кроме инновационного развития у страны нет, поэтому без эффективного управления интеллектуальной собственностью невозможно движение вперед.

Tsybul'skaya L. Economic - legal issues of intellectual property management.

The problems arising from the management of intellectual property rights at the state level, such as: The problem of creating "investment climate" for the creation and use of intellectual property; the problem of maintaining a high level of scientific - technical capacity of the consonant to create objects of intellectual property rights; the problem marketingovih studies that encourage industries to the creation of intellectual property; the problem of technology transfer; the problem of choice priority industries and technologies that created the most intellectual property; the problem of implementation of intellectual property into the economy; the problem of raising finance for the development of intellectual property and the ways to solve them. In modern conditions, a pressing need to change the structure of the management of intellectual property, which has existed for many years. To raise the efficiency of it's not only the State Intellectual Property and already overdue essential in creating a new service or unit with the existing public facilities that will meet modern requirements, to help solve the above problems, and will bring together public and commercial services in the field of intellectual property. The duties of the generated service will include the management of the entire cycle: motivation - creation - introduction - getting right - Rated - placing on the market - the commercialization of intellectual property - a profit. In addition to these there are many other issues that must be addressed gradually, but no other way except the innovation development in the country is not, therefore, without effective management of intellectual property cannot move forward.

Постановка проблеми. Активізація науково – інноваційної діяльності на сучасному етапі є важливим фактором економічного зростання в Україні. Процеси трансформаційних змін, на відміну від трансформаційних перетворень, притаманні в економіці України, оскільки передбачають наявність стратегії розвитку, в якій закладено внутрішманентні джерела прогресу [1, с.4]. Тому, згідно цієї точки зору стале економічне зростання можливе лише при активізації процесів комерціалізації та впровадження сучасних науково – інноваційних розробок. Це стає підґрунтям для реалізації продуктів інтелектуальної власності за рахунок покращення якості продукції, енергозберігаючих технологій, підвищення ефективності виробництва та конкурентоздатності на світових та національних ринках.

Але в Україні маємо навпаки падіння всіх показників, які пов'язані з фінансуванням та розробкою інноваційної продукції, а саме: низька наукомісткість промислового виробництва, яка не перевищує 0,3% (у 10 -20 разів менша від загальноприйнятого світового рівня); понад 90% продукції, що виробляється в Україні, не має відповідного науково-технічного забезпечення; спостерігається стійка тенденція до зменшення кількості підприємств, які виділяють кошти на використання НДДКР; на відміну від підприємств розвинених країн, в бухгалтерському обліку та господарському обороті українських підприємств формально, а в деяких випадках просто недооцінюється, використання об'єктів права інтелектуальної власності (винаходи, ноу-хау, торгові

марки, гудвіл тощо)[2, с.4-5]. Тому актуальним питанням стає процес управління інтелектуальною власністю на всіх рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням економіко – правових питань в сфері інтелектуальної власності присвячені труди таких вчених, як Геєць В., Данилишин В, Чиждова Б, Орлюк О., Бутнік – Сіверський О., Ревуцький С., Нежиборець В., Федченко Л., Лапшов Ю., Борко Ю. та ін.

Виділення невирішеної проблеми. В Україні на сьогодні існує низка проблем, які гальмують інноваційні процеси та не дозволяють отримувати додатковий дохід зі світових та вітчизняних ринків з високотехнологічних товарів та технологій за рахунок яких живуть економічно розвинені країни.

Мета статті. Виявити та проаналізувати проблеми, які виникають при управлінні інтелектуальною власністю в Україні.

Викладення основного матеріалу. На рівні держави існує чітка структура управління, яка показує взаємодію не тільки в державі а і за її межами (Рис.1). Однак, не зважаючи на законодавчо обґрунтовану структуру управління, на думку деяких науковців такої структурі не достає дієвості.

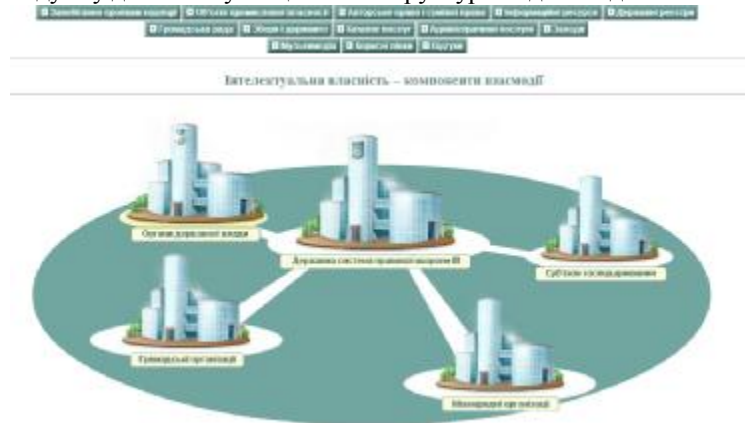

Рис.1 Схема з офіційного Web-порталу Державної служби інтелектуальної власності України
[<http://sips.gov.ua/ua/city.html>]

Управління об'єктами інтелектуальної власності має дуже сильну залежність від інноваційної політики держави це підтверджує світовий досвід. Існують дві моделі інноваційної політики, які доказали свою життєздатність – це американська та японська. Для американської моделі притаманно надання найвищої автономії підприємствам за принципами вільної конкуренції та за рахунок регулювання ринку великими підприємствами. При таких умовах технологічний розвиток здійснюється за рахунок виділення пріоритетної галузі. Японська модель передбачає стимулювання на державному рівні не галузей, а конкретних технологій.

Для України в сучасних економічних умовах необхідно впровадження такої моделі інноваційної політики, яка би дозволила стимулювати підприємства шляхом розвитку нових технологій та державного інвестування високотехнологічних галузей. Практичний досвід показує, що треба робити ставку на підприємства та підприємців новаторів. В Україні за роки незалежності було створено сприятливі умови, які забезпечили закріплення і використання прав на приватну власність, включаючи й інтелектуальну, на законодавчому рівні. Це надає можливість стимулювати інноваційний розвиток за рахунок створення, використання та розпорядження об'єктами прав інтелектуальної власності.

Але можна виділити низку проблем, що сьогодні залишається не вирішеною.

– *Проблема створення «інвестиційного клімату» для створення та використання інтелектуальної власності.*

Створення сприятливих умов для інвестицій вимагає виконання таких пропозицій:

1. Результат використання інтелектуальної власності повинен приносити економічний ефект та бути економічно вигідним і безпечним для інвестора.
2. Товари, які пропонуються на ринку, за результатами впровадження інтелектуальної власності повинні бути конкурентоздатними за ціною та якістю, щоб одержати прибуток.
3. Правове поле, в якому розроблюється та впроваджується інтелектуальна власність повинно забезпечити її надійний захист та не змінювати умови, які здатні погіршити реалізацію виготовленої продукції.

Тільки виконання цих умов може забезпечити високі темпи економічного зростання країни та дозволить активізувати інтелектуальну діяльність.

– *Проблема збереження високого рівня науково – технічного потенціалу згідного створювати об'єкти прав інтелектуальної власності.*

Аналіз сучасного стану України з точки зору рівня науково – технічного потенціалу дозволяє стверджувати, що незважаючи на віток кадрів за межі країни, залишається і досить високий науково - технічний рівень вчених, інженерів, фахівців технічної сфери та інших.

В роки СРСР винахідництво розвивалося цілеспрямовано, та було плановим, що підтверджувало високий інтелектуальний потенціал. Цей процес залишився і після незалежності України, де науці приділялась особлива увага: на початку 90-х років було найвище забезпечення в світі науково - технічного персоналу – 6761 осіб на 1 млн. населення, тоді як у США – 3873 осіб, Швеції – 3081, Нідерландах – 2656, Франції – 2267. Але уже у 2001 році забезпеченість працюючим науковим персоналом різко впала і становила вже 1365 осіб на 1 млн. населення [3, с. 53].

Дуже велика різниця у заробітній платі та рівні життя науковців України та інших держав спонукає затребуваних вітчизняних науковців змінювати місце життя за межі країни. Для розвинутих держав це за багато вигідніше, ніж купувати в Україні нові розробки цих вчених, інженерів. Існують мережеві фірми, які проводять відбір талановитої молоді шляхом працевлаштування в філії цих фірм в нашій країні, а потім найталановитим пропонується контракт на роботу в цієї фірмі тільки в інших країнах з більш високою зарплатою та рівнем життя.

Ще одним варіантом «викрадення» технологій є законний засіб заключення договорів з підприємствами на надання послуг з монтажу та навчання персоналу в певних технічних галузях. Підприємства з радістю погоджуються на такі контракти, де надають можливість добрим спеціалістам за рахунок закордонних відряджень та високого рівня заробітної плати підняти свій життєвий рівень після повернення на Батьківщину. Але, дивлячись на це з стратегічної точки зору, підприємства не тільки дарують свої новітні технології а й «своїми руками вирощують» сильних конкурентів, з якими потім не можуть конкурувати на ринках збуту, оскільки модернізацію підприємств до рівня тільки побудованих підприємств, в сучасних умовах провести немає можливості.

Вважаємо, що назріла необхідність у створенні великої державної компанії, яка стала б контролювати ці процеси, та допомагати комерціалізувати результати інтелектуальної власності за рахунок державних програм, які би сприяли винахідникам у зменшенні податків на одержання документів на право власності на винаходи, корисні моделі, ноу-хау, торгові марки та ін. на міжнародному рівні. На сьогодні такий фінансовий вантаж не може витримати представник малого та середнього бізнесу, а інші держави і досить цим користуються. Державна служба інтелектуальної власності намагається вирішити частину цих питань, але її можливості законодавчо обмежені.

– *Проблема маркетингових досліджень, які сприяють вибору галузей для створення інтелектуальної власності*

Для різних країн потрібна інша затребуваність у послугах та товарах. Тому, виходячи на міжнародні ринки, необхідно дуже ретельно вивчити з якими товарами можна конкурувати та знайти ту нішу в якій можна довго знаходитися довгий час.

Дивлячись на внутрішній державний ринок, можна відмітити, що підприємства практично не вивчають попит та пропозиції, а вивчають тільки рівень конкуруючих товарів. Тому виникають проблеми зі збутом товарів, а й навіть з виробленням таких високотехнологічних товарів – на дослідження яких було витрачено забагато коштів. Наприклад, один з наукових інститутів витратив багато часу та інтелекту на розробку сидіння для тракторів на підвісках, паралельно ці дослідження проводились і в інших державах. Але, коли роботу було закінчено, та виготовлений експериментальний зразок, було відмічено високий технологічний рівень, але з використанням цих технологій вартість тракторів дуже підвищується і вітчизняні фермери не можуть дозволити купувати за такою ціною.

Таким чином, назріла необхідність створення єдиної державної структури, згідної проводити маркетингові дослідження та нести відповідальність за їх результати.

– *Проблема трансферу технологій*

Трансфер технологій є одним з важливіших факторів в реалізації об'єктів прав інтелектуальної власності, тобто їх комерціалізації. Він є необхідністю при існуванні ринкових відносин та розвитку інноваційних стратегій на державному рівні.

Досвід розвинутих держав, таких як США, Японія, Великобританія, Ізраїль та інших показує, що необхідно збільшувати частку високотехнологічної продукції в структурі українського експорту. Для реалізації цих питань необхідно введення на законодавчому рівні нових законів, за допомогою яких буде підприємствам вигідно виступати з пропозиціями на світових ринках. А державним установам, які виконують роботи за державні кошти, на державному рівні буде опрацьований механізм комерціалізації інтелектуальної власності. Назріла необхідність створення інфраструктури комерційних та бізнес – структур, які будуть вивчати попит та пропозиції на інтелектуальному власність та допомогати в їх комерціалізації.

– *Проблема вибору пріоритетних галузей та технологій в яких найбільш створюється інтелектуальна власність*

В Україні сьогодні працює ще понад 1303 установ, які виконують наукові та науково-технічні роботи та на яких працює 14,5 тис. докторів наук та біля 84 тис. кандидатів наук. Якщо державою будуть визначені пріоритетні напрями та буде можливим в повній мірі використати цей інтелектуальний капітал, тоді можна буде прогнозувати якийсь «прорив» на ринку високотехнологічних товарів з використанням об'єктів прав інтелектуальної власності.

Державною службою інтелектуальної власності та ДП «Інститут промислової власності» складається база даних стосовно пропозицій та попиту на інтелектуальну власність, але для комерціалізації цього

недостатньо. Можливо потрібно створення нової структури, яка на бізнес – основі допомагала реалізації та активно її пропонувала, наприклад, як на сьогодні працюють ріелторські фірми.

– *Проблема впровадження інтелектуальної власності до господарського обігу*

З часу визнання самостійності України пройшло більше 20 років, але й досі відношення до інтелектуальної власності остається неоднозначним. У всіх підприємств розвинутих країн при продажу або приватизації інтелектуальна власність складає понад 70-80% вартості основних засобів, а вітчизняні підприємства її не враховують зовсім.

В перші роки незалежності всі конкурентоспроможні об'єкти інтелектуальної власності було вивезено через іноземні гранти (наприклад, фонд «Сороса»), або разом з їх власниками, які «подарували» їх за можливість жити в іншій державі та робити там за контрактами. За підрахунками російського економіста Чемелева В. було доведено, що за 1 долар грантової допомоги було вивезено інтелектуальної власності на 4 долари.

Ринкові відносини заставляють відноситись до інтелектуальної власності дбайливо та переводити її з стану «нечійної» у власну. Для цього необхідно провести велику роботу по оцінці та постановці на господарський облік для того, щоб інтелектуальна власність могла амортизуватися, оновлюватися та проходити інвентаризацію.

Цю роботу може здійснити Фонд державного майна для всіх об'єктів інтелектуальної власності, які було виконано за державні кошти. А інші власники можуть цей процес здійснити або з представниками Фонду, або з іншими фірмами, які мають на це юридичні права.

Для того, щоб цей процес став ефективним, треба на державному рівні розробити програму, яка би стимулювала власників вводити інтелектуальну власність в господарський обіг, наприклад за рахунок звільнення на деякий час від податків на вартість інтелектуальної власності або тощо.

– *Проблема залучення фінансів для розробок об'єктів інтелектуальної власності*

Для того, щоб була можливість для розвитку технологій та впровадження інноваційних рішень у виробництво за рахунок інтелектуальної власності, необхідні кошти. Існує декілька джерел фінансування: державні, власні кошти, венчурні фонди та інші. Для реалізації привабливих інноваційних проектів можна використовувати декілька джерел фінансування разом, наприклад державного та власного, або державного та венчурного. Щоб якимось чином об'єднати фінансування та встановити контроль в цьому напрямку треба на державному рівні створити або використати вже існуючий державний банк, який буде нести відповідальність за фінансування проектів та взаємодіяти зі структурами, у введенні яких будуть відомі спеціалісти різних галузей, які будуть експертною радою відбирати найбільш вигідні проекти, контролювати їх фінансування та виконання. Тільки у взаємодії декількох вітчизняних структур з залученням іноземних інвестицій можна активізувати інтелектуальну діяльність, без якої не можливий інноваційних шлях розвитку держави в складних ринкових умовах. Міжнародна практика показує, що загальний фонд може складати декілька бюджетів держави, що подолати в одинці не під силу ні одній країні.

Висновки та пропозиції. В сучасних умовах не назріла необхідність змін той структури управління інтелектуальною власністю, яка існує вже багато років. Щоб підняти її ефективність недостатньо тільки Державної служби інтелектуальної власності а вже необхідна нова служба або підрозділ при існуючій Державній службі, який буде відповідно сучасних вимог допомагати вирішувати вищезазначені проблеми та об'єднає державні та комерційні служби в сфері інтелектуальної власності. В обов'язки яких буде покладено управління усім циклом: мотивації – створення – впровадження – одержання прав – оцінки – введенні до господарського обігу - комерціалізації інтелектуальної власності – одержання прибутку. Існує крім зазначених ще багато проблем, які треба також поступово вирішувати, але другого шляху крім інноваційного розвитку держави немає, тому без ефективного управління інтелектуальною власністю не можливо рухатись вперед.

Список використаних джерел:

1. Геєць В. Характер перехідних процесів до економіки знань// Економіка України. - № 4. – 2004. – С.4-14.
2. Данилишин Б., Чижова В. Науково – інноваційне забезпечення сталого економічного розвитку України//Економіка України. - № 3. – 2004. – С.4-11.
3. Орлюк О. П. Економіко – правові проблеми сфері інтелектуальної власності: Монографія/ кол.авторів: Орлюк О.П., Бутнік – Сіверський О.Б., Ревуцький С.Ф., Нежиборець В.І., Федченко Л.Ю. та ін. – К.: НДІ інтелектуальної власності АпрН України, 2006. – 364с.

Ключові слова: інтелектуальна власність, інноваційний розвиток, трансфер технологій, економіко - правові проблеми, комерціалізація, оцінка

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, инновационное развитие, трансфер технологий, экономико-правовые проблемы, коммерциализация, оценка

Keywords: intellectual property, innovation development, technology transfer, economic and legal issues, commercialization, valuation